

Az értékőr hálózatok nemzetösszetartó küldetése*

A Művelődési Intézet törvényben rögzített feladata a Hungarikum mozgalom, a helyi értéktárak kialakításának módszertani segítése. Az elmúlt időszakban dolgoztunk együtt Veszprém megyében, természetesen más megyékben is, közös feladatunk a helyi értéktárak kezdeményezése volt.

Értékőr hálózatnak hívják azt a hálózatot, amelyet 2011-ben elindítottunk, mégpedig Veszprém megyében Pannon Ifjúsági Értékőr Hálózatként.

Ennek megvalósításával – többek között – céлом volt, hogy ha én országgyűlési képviselőként elmegyek egy polgármesterhez, biztatom őt, hogy hozzon létre egy vadonatúj rendelkezés alapján – a Hungarikum törvény alapján – egy helyi értéktárat, akkor, ha azt mondja a polgármester, rendben, én létrehozom, de az értéktár mellett hogyan valósulhat meg egy közösség kialakulása a Hungarikum mozgalom mentén, és kikkel, akkor lehessen rá az a válaszom, hogy szerintem lehet számítani a fiatalokra.

Ha emlékszünk rá, mindannyian megkaptuk egy nálunknál idősebb generációtól, hogy „na, ezeket

a fiatalokat aztán biztosan nem érdekli semmi, csak a ...”. Nagyon sok helyen találkoztam azzal, hogy mit gondolunk mi, hogy lesz a Hungarikum mozgalomnak utánpótlása, amikor tudjuk nagyon jól, hogy ez egy idősebb generáció ügye, az ő tudástárunk tartozik hozzá, ők azok, akik igazán érdeklődnek iránta, ezért ez egy kimúló félben lévő dolog lesz, függetlenül attól, hogy most indult el.

Nem hittem így, és nem csak elmélettel akartam rá válaszolni, hanem gyakorlattal is.

A Pannon Ifjúsági Értékőr Hálózatot ezért indítottuk el.

Szerettem volna látni azt, hogy van-e a fiatalok körében egy olyan réteg, aki igenis érti a Hungarikum mozgalom lényegét, aki hajlandó tenni ezért a hétköznapiak során is. Lehet-e számítani a fiatalokra ennek során.

Székesfehérvári kiállítás

* Dr. Horváth Zsolt A nemzet kultúrája – A kultúra nemzete című, az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. VII. Stratégiai Konferenciáján – Lakitelek Népfőiskola, 2017. április 19. – elhangzott előadásának szerkesztett változata.

Én a saját bőrömön tapasztaltam, hogy igenis, van hívó szó a fiatalok számára a Hungarikum mozgalomba való belépéshez. Nem egyszerű, én nem mondom, nem azonnal megy, ez is biztos, de mégis csak van hívó szó.

A kezdet 2011-hez köthető, egy pályázati programnak köszönhetően. Én Veszprém megyei vagyok, nyilván a saját környezetemben kerestem elsősorban ezeket a fiatalokat. Egy kísérleti programot indítottunk, így vágtunk bele. A program egyik erőssége, hogy soha nem valósítjuk meg kétszer ugyanazt. Csak keretek vannak, de nincsenek sémák. Nem szeretnénk. A fiatalokat nem lehet uniformizálni. Nem lehet kétszer ugyanazt a módszertant megvalósítani. Nem ragaszkodunk ahhoz, hogy „értékőr csak az lehet” elnevezésű mondatokat adjunk a program elején.

Mi a fiatalokra számítottunk elsősorban. Dolgozunk általános iskola felső tagozattal, középiskolásokkal, egyetemistákkal, fiatal felnőttekkel. Elsősorban olyan helyi közösségeket keresünk egy-egy kisebb településen, akiknek adott esetben nem ez a profiljuk, de egy összetartó közösségről van szó. Rajtuk próbáljuk ki a kapcsolódási pont

Halimba – műhely

lehetőségét a Hungarikum mozgalomhoz.

Sokszor, sok helyen elmondtam már, hogy az értékőrök – képzéjék el – olyan fiatalok, akik önként, a saját szabadidejükben, mindenféle különleges térítés nélkül kezdik el a helyi értékek feltárását. Mikor ezt elmondom, szoktam figyelni az arcokat, mindenki ingatja a fejét, „úristen, ennyire meleg lehet kint” vagy „biztosan hosszú volt az

út”, „miről beszél ez az ember?”. De higgyék el, nekünk már 400 olyan fiatalunk van, 2011 óta, akik nem aláírták a jelenléti ívet, a beszámolót, és megvan az adatuk, az e-mail címük, telefonszámuk, hanem 400 olyan fiatalunk van, akiket bevitünk a Hungarikum mozgalomba. Ténylegesen tudjuk róluk, hogy részt vettek helyi értékek feltárásában.

Önöknek tudniuk kell azt, hogy a törvény végrehajtási rendelete 1. számú melléklete az az ajánlási lap, amely alapján egy helyi értéket előzetesen regisztrálni lehet. Ez a több mint 400 fiatal részt vett egy ilyen munkában, tehát megismerték ennek a lényegét.

Nagyon örülök annak, hogy sokszor, sok helyen elhangzik, hogy én vagyok a szülőatyja ennek a programnak, én találtam ki, én valósítom meg. Higgyék el, ezt a terhet igyekszem elviselni, de nem igaz. Persze, én voltam a kezdeményezője, de közösen találtuk ki, ez egy közös cselekvési program. Nagyon sok aktivistánk van már szerte az országban, van egy mag, akikkel együtt dolgozunk, tevékenykedünk. De szerintem ezt Önök is tapasztalták, hogy magá-

Halimba – vágás a Kösziben

nyos harcosként, lovasként ez nem működhet egyáltalán.

Azt szeretttük volna, ha különleges tankönyvek nélkül, de mégis megalapozzuk az értékörök iskoláját. Nagyon féltem az elejétől, amikor kitaláltuk ezt a programot, és természetesen azt mondtuk, tegyünk bele képzést. De én nem úgy szerettem volna képzést, nem ilyen jellegűt, mint ahogy most mi vagyunk. Nálunk soha nincs előadó, aki ül az asztal egyik oldalán, és van a hallgatóság, akik a másik oldalon ülnek. Mi mindig körbe üljük a tett helyszínét. Persze ezt itt most elég nehezen tudták volna megvalósítani. Ezzel azt akarjuk jelezni, hogy nálunk az információ átadás és átvétel nem egyfajta okításként akar megvalósulni, hanem mi igyekszünk interaktív módon beszélgetni a fiatalokkal. Van egy elképzelésünk, hogy mit szeretnénk egy program során megvalósítani. De nem erőltetünk semmit. Közös a feladat, hogy kitűzzük

Balatoncsicsó – projektzáró

egy-egy programon belül az elérni kívánt eredményt, a fiatalokkal együtt. Tehát ők mondják ki azt, mit szeretnének a programon belül megvalósítani. Hány értéket kutatunk fel. Nincs mennyiségi szemlélet nálunk, de ha rányomtuk a pe-

csétet, hogy ennek a programnak ez lenne a lényege, hogy, onnantól kezdve mi gyakorlatilag segítők leszünk, és semmit nem csinálunk meg a fiatalok helyett. Ezt nagyon kell nekik tudniuk. Mert nem azzal szeretnénk dicsekedni, hogy ezt a

(M)értékek Iskolája – megnyitó

I. Értékek ünnepe

programot is kipipáltuk, hanem kíváncsiak vagyunk arra, hogy a fiatalok önként és önállóan milyen munkára képesek.

Óriási eredményeink vannak. Amikor egy fiatal szembesül az- zal, hogy mi a feladat, és azt is lát- ja, hogy ő ebben kap önállóságot, miközben mindig van mellette egy mentor, aki esetleg szól neki, hogy „kicsit jobbra, kicsit balra”, óriási erők mozdulnak meg a fiatalokban.

Általában 15 és 25 fő között dolgozunk egy-egy ilyen program során. Képzeljék el, hogy megéljük rendszeresen azt az élményt, hogy 16-an beiratkoznak a programba, és 23-an vagyunk a végén. Ez egy nagyon kellemes szituáció. Én is bonyolítottam le már programokat és projekteket máshol is, és bizony nagy szomorúság, mikor a végére elfogyunk.

Ha egy fiatal rendszeresen hozzánk jár, hetente, kétheten- te hétvégeken, mert önként teszi, tehát nem kell neki jönni, hanem önként jön, akkor a körülötte élő

fiatalok, akikkel eddig együtt ló- gott valahol máshol, felteszik neki a kérdést: hova jársz, minek méz már megint? Mi történik ott, hogy már megint nem velünk vagy? És bizony, jó néhány esetben ez csábító erő. Második, harmadik alkalommal rendszeresen halljuk tőlük, hogy vannak fiatalok, akiknek mi meséltünk erről a dologról, ők jö- hetnek-e? És természetesen jöhet- nek. Úgyhogy ez egy nagyon kellemes állapot.

Mindent megragadunk azért, hogy ne csak információt adjunk át egy különleges műhelymunka képzés során, ami egészen más, mint egy iskolai képzés, hanem hogy közösséget is építsünk. Ná- lunk nagyon sok játék van. Nagyon sok közös élmény van. Mi nem csak dolgozunk, gyerünk, akkor csináljuk a feladatot, hanem min- dig igyekszünk a hálózati kapcso- latokat megteremteni a fiatalok között. Óriási élmény most már, hogy a több mint 400 fő, a fiatalok bennünket, az egykori mentorokat,

idősebbeket már simán kihagynak. Szervezik a saját programjaikat, az- által, hogy mi, az értékőr program során összehoztuk őket.

Az értékőr program egyik nagy célkitűzése, hogy a fiatal a saját tele- pülése értékeivel legyen tisztá- ban. A szomszéd települése értéke- ivel legyen tisztában. Nem tudom, Önöknek mi a tapasztalatuk, ne- kem van egy 13 éves lányom, akivel a korábbi időszakban rendszeresen tanultunk együtt, és azt tapasztal- tam, hogy az én lányom is, a világ épített örökségével, természeti ér- tékeivel a lexikális tudásának kö- szönhetően nagyon tisztában van. Felismeri a képeket, tudja, mi hol van, tud róluk 2-3 mondatot mon- dani. Miközben a saját települése értékeivel, a szomszéd település ér- tékeivel, vagy az adott megye, a la- kóhely értékeivel nincs tisztában. Ez nemcsak az ő felelőssége. Nem- csak a pedagógusok felelőssége.

Ez a program arra tanítja őket, hogy a saját településük értékeivel legyenek tisztában. Azt szeretném,

ha az a fiatal, aki ott született azon a helyen és ott lakik, miután megismerte a saját települése értékeit, utána döntse el, hogy kötődik-e ahhoz, vagy nem. Minden áron el akar-e menni onnan, vagy nem. Szeretném megadni a lehetőséget nekik, hogy így legyen.

Miközben erre tanítjuk őket, aközben a látóút, tanulmányút elképzelés, elviszi egy kicsit meszebbre őket. Szerencsére most már szerte az országban vannak értékőr csoportjaink, rendszeresen cserélgetjük őket. Jó néhány gyermek velünk együtt lépte át úgy a megye határát, hogy úgy érkezzen egy településre, hogy szeretné azt megismerni, annak az értékeit. Nagyon örülünk annak, hogy van egy ilyen lehetőség.

Mit csinálnak a fiatalok? Elmélet és gyakorlat. Az elmélet kötelező. Szeretnénk átadni nekik a Hungarikum mozgalom alapjainak lényegét. Azt, hogy minden közösség kapott lehetőséget arra, hogy

Értékőr Szabadegyetem, 2015

a saját települése értékeit feltárja. Azt, hogy az a közösség döntheti el, hogy mi kerül a helyi értéktárba, nem kell mással viaskodnia ennek során.

Szeretnénk megtanítani őket a lehetőség és felelősség elméle-

ti pontjára, és arra a gyakorlatra, hogy minden közösség, amikor az értéktárat építi, akkor a saját kirkatát építi ezáltal.

Azt is szeretnénk megmutatni nekik, hogy ez egy piramis elv alapján alulról jövő kezdeményezés.

Értékőr Szabadegyetem, 2015

Értékőr kirándulás, Herend

Szeretnénk az érték fogalmát is feszegetni velük, hogy könnyen, a saját településükön is felismerjék saját értékeiket. Hogy ne csak az épített örökségre és a természeti értékekre gondoljanak, amikor keresik ezt, hanem a különleges receptekre, gasztronómiai különlegességekre. Hogy keressék a saját településük híres emberét, a hagyományörzők közösségét. Ilyen átfogó módon gondolkodjanak el rajta.

Kötelező a terepmunka. Ezeket a fiatalokat arra buzdítjuk, hogy házról házra járva, miután gondolnak valamit a településük értékeiről, menjenek oda, nézzék meg, hogy milyen. Látták az interneten, már hallották, hogy más mit mondott róla, lássák a saját szemükkel. Hívjanak oda egy olyan embert az érték mellé, aki sokat tud és hasznosat tud arról az értékről beszélni. Menjenek be a település hagyományörzőjéhez, kézműveséhez, mesteremberéhez. Beszélgessenek vele, ismerjék meg, ne féljenek Pista bácsitól, aki 70 éves, és eddig csak azt látták, hogy a kutyával veszekszik az udvaron belül, menjenek be hozzá, kérdezzék meg, hogy milyen tudás birtokában van. Óriási élmény.

Ha hiszik, ha nem, ez a program képes arra, hogy hidat építsen generációk között. Az idősek nem akarják elhinni, hogy azok a fiatalok, ott helyben, érdeklődnek az ő tudásuk iránt. „Minek jönnek ide? Unatkozni fognak. Süssek nekik valamit, vagy főzzek, hogy valami értelme legyen a látogatásuknak?”

A fiatalok, miután átlélik a határt, belépnek a látszat mögül, egy

olyan világ nyílik ki előttük, amiről eddig fogalmuk sem volt. Nem hittek el, hogy Pista bácsi, akit eddig csak a boltba láttak járni, uram bocsá' a kocsmába, ilyen tudás birtokában van. Hogy ő az elmúlt 20 évben ilyen dolgokat tudott a saját kezével, a fejében lévő tudás birtokában megvalósítani. Óriási dolog. A falu megismeri egymást ezáltal, és ez nagyon nagy élmény. Tehát házról házra járnak – szakemberek segítségével.

Vissza egy kicsit az elmélethez. Megtanítjuk ezeket a fiatalokat a fotózás és a videózás alapjaira. Elengedhetetlen a 21. század mézesmadzaga ebben a programban. Igenis, használjuk a videó kamerát, a fotózást. Ráadásul a fiatalok érzik, hogy egy olyan tudás birtokába kerülnek ezáltal, amit a későbbiek során a saját örömeikre is tudnak használni.

Leírásokat készítünk az értékekről. Nagyon nagy öröm megélni azt, hogy nálunk egy ilyen műhelymunka során nincsenek unatkozó fiatalok. Nem látom azt, hogy okos telefon van a kezében, és a pad alatt tekergeti az éppen aktuális oldalakat, hogy mi történt az elmúlt 3 percben a világban. Azért

Bakonyjákó – műhelymunka a Kősziben

Kisbacon

nem veszi elő az okos telefonját, ha csak nincs arra szükség a program megvalósítása során, mert saját feladata van. Ő elhatározta, hogy azt meg fogja csinálni.

Volt már olyan programunk, azzal kísérleteztünk, hogy bemennünk egy gimnáziumba, „hú, de jó lesz nekünk! Itt van ez a gimnázium, itt van a pedagógus, ez a huszonvalahány gyerek úgy fog dolgozni, mint a csuda.” Ne higgyék el! Ott voltak az összes előadáson, de nem dicsekszünk azzal a programmal, amit ott meg tudtunk valósítani. Csak az működik, ha a fiatal saját maga dönti el, hogy igenis részt akar venni ebben.

Van már „Értékőr 1”, „Értékőr 2” programunk, és az „Értékőr 3” programunk fejeződött be Veszprémben. Most van az „Értékőr 4”. Általános és középiskolásokkal dolgozunk.

Voltunk az „Értékőr 3” programban Sümegen és környékén. A csabrendeki, a bakonyjákói fiatalok után, ha dolgoztunk a kapolcsi fiatalokkal, 45-50 fiatalunk lesz, aki végigjárták ennek a programnak a lényegét.

Szerencsére ott vagyunk Fejér megyében is, Pusztaszabolcs központtal, nagyon sikeresek vagyunk. És ami a legnagyobb öröm számomra, hogy túléptük Magyarország jelenlegi határait. Aktív értékőr csoportunk van Kárpátalján. Fiatalok a csapi település értéktárát hozták létre. Az volt az első értéktár Kárpátalján. Ott vagyunk Erdélyben is. Kisbaconban a Bodvaj Egyesülettel közösen közel 30 fiatalal dolgoznak ők. Mi vittük el nekik az értékőr programot. Azon vagyunk, hogy ezt folyamatosan bővítsük.

Mindig szoktam mondani ilyenkor, hogy jó sokat beszélek, messzi-

ről jött ember azt mond, amit akar. Két dolgot javaslok Önöknek. A saját szemüknek higgyenek, keressék meg az interneten a szeresdamagyart.hu oldalt. Valamint, ha esetleg Önökben felkeltettem az érdeklődést az értékőr program kapcsán, akkor az alapítványunknak van egy honlapja, a Pannon Térség Fejlesztéséért Alapítvány betűiből: ptf.hu, azon minden dokumentumot megtalálnak róla. Készítettünk egy módszertani kiskönyvet, az is rajta van – letölthető formában. Készítettünk egy multimédiás oktatási segédanyagot, fölvevük az elméleti előadásainkat, hogy bárki meg tudja nézni. Ezt mind megtalálják a ptf.hu honlapunkon, és ott meg is nézhetik.

A szeresdamagyart.hu oldal egy dokumentumtára a fiatalok munkájának. Azt szerettem volna, ha mindenki a saját szemével látja, az ifjú értékőr csoportok hány értéket

dolgoztak fel, és azt milyen formában tették.

Természetesen mindig törekszünk arra, hogy bemutassuk az eredményeinket, egy-egy ilyen programnak a zárásaként kiállítás van az adott településen, elhívjuk a helyieket is, nézzék meg, mit dolgoztak a fiatalok.

A Művészetek völgyében elég sok látogatónk van. Rendszeresen rendeztünk Hungarikum Tábor a kislódi kalandparkban. Az első értékőr tábor Zánkán volt, 2014 júniusában. Több mint 40 fiatalot hívtunk oda, a 40 legaktívabbat, akik ráérték ebben a nyári időszakban szerte az országból.

Most a legnagyobb örömünk az lesz, hogy június végén megrendezzük az első Kárpát-medencei értékőr tábor, hiszen folyamatos a kapcsolattartás a fiatalokkal, nem szeretnénk elengedni őket. Nincs vége a programnak, ezért mindig törekszünk arra, hogy egybe tartssuk őket.

Két utolsó gondolat a végére. Az egyik egy kicsit a jövő, a másik a múlt. De a múlt eredménye. Képzeld el, hogyha 2014-ben Veszprém megyében a Pannon Ifjúsági Értékőr Hálózat, mint politikai párt indult volna – felejtés el rögtön ezt a szörnyűséget, csak példa –, ha indult volna, sikeresebben szerepeltünk volna, mint néhány olyan párt, ami egyébként bejegyzett volt, és a kampányához állami forrást hívott le. Képzeld el, hogy a 2011 és 2014 között nálunk pallorozódó fiatalokat Veszprém megyei településen polgármesterré választottak, alpolgármesterek lettek, önkormányzati képviselők lettek, megválasztották őket a helyi értéktár bizottság tagjává, elnökévé. Mindegyik példát, amit mos itt felsoroltam, név szerint meg tudnám mondani Önöknek. Most mondhatnám azt, „persze, mi ezt így gondoltuk”. Nem igaz. De mekkora eredmény az, hogy azok a fiatalok, akik tisztában vannak a Hungari-

kum mozgalom alapjával, elismerik a saját településük értékeit, bekeverülnek a közéletbe döntéshozóként, döntés előkészítőként. Óriási eredmény.

S ezek a fiatalok nem úgy jelentkeztek érte. Jó néhány fiatal eljött hozzám panaszra, csináljak már valamit, mert az idősök az ő településén nem hagyják már békén. Azt mondják neki: Balázs, ha te a fiatalokat összerántottad egy közösséggé, foglalkoztál velük, most tessék bejönni a közéletbe, legyél önkormányzati képviselő, képviseld a fiatalok érdekeit ezen a településen. Annak a huszoneves fiatalnak esze ágában sem volt képviselőnek lenni. De mégis csak, addig jártak az idősebbek a nyakára, míg elvállalta, most pedig örül neki – Balázs épp egy alpolgármestere egy ilyen kicsi településnek. Örül neki, mert egy újabb világ nyílt ki előtte, a saját korosztálya fiataljai is látják azt, hogy elismerést kapott a munkájuk.

Értékőr tábor, 2014

Értékőr tábor, 2014

A jövőt illetően pedig van egy olyan elképzelésünk – ebben az évben már sajnos nem kerül rá sor, de –, jövőre biztosan elindítjuk a mester képzést. Lesz értékőr mester képzés! A közel 500 fiatal közül szeretnénk kiválasztani azt a réteget, akivel szemben már elvárásaink lesznek. Nevezetesen azt szeretnénk elérni, hogy példát mutassanak a saját fiataljaink előtt az által, hogy nem csak a Hungarikum mozgalom alapjaival vannak tisztában, hanem képesek elsajátítani egy olyan tudást, amely a saját településük értéktárában benne van. Azt kívánjuk tőlük, hogy legyenek tudás birtokában. Természetesen nem az az elvárás, hogy a népművészet mesterei legyenek, hanem úgy sajátítsanak el egy, a településen lévő tudást, hogy azt ők a gyakorlatban, a saját örömeikre, a családjuk örömeire, a helyi közösségük örömeire tudják.

Fiatal lányokat arra szeretnénk kérni a mester képzés során, hogy a felkutatott településük receptje-

it tegyék a sajátjukévá. Legyenek képesek arra, hogy megsütik azt a múltbéli hagyományos ételt. Mind-ezt teszik a gyakorlatban is, ezt megmutatják otthon a szülőjüknek is, és ha idősebbek lesznek, remélhetőleg a gyermekeiknek is. Férfiakat arra szeretnénk bízgatni a fiatal értéköreink közül, hogy egy olyan tudást sajátítsanak el, amellyel, ha hazamennek, képesek boldogulni. Nem elmennek a boltba megvásárolni valamit, vagy megkérni egy mesterembert, jöjjön el, javítsa meg azt a dolgot, hanem ők maguk képesek rá, ők vannak annak a tudásnak a birtokában.

És természetesen ketté válik majd megint a dolog, hiszen ke-

ressük azokat a mesterembereket, akik képesek arra, hogy ezt a tudást átadják a fiataljainknak egy közös műhelymunka során. Egyszer próbálkoztunk már ezzel, és a legnagyobb örömeinkre sikeres lett. Szeretnénk ezt mester szintre emelni.

Egy dolog biztos, hogy az ifjúsági értékőr program nyitott. Bárki megvalósíthatja. Mi annak örülünk, ha úgy csinálja, ahogy mi, vagy a mi elképzeléseink alapján, de lehet máshogyan is. Annak is örülnénk, ha minél több ilyen aktív helyi közösséget találunk.

Köszönöm a figyelmüket, jó munkát Önöknek!

DR. HORVÁTH ZSOLT 2006 és 2014 között országgyűlési képviselő, részt vesz a magyar nemzeti értékek és a magyar Hungarikum Törvény előkészítésében és megvalósításában. Kettős feladatot lát el, amennyiben dolgozik a Lakiteleki Népfőiskolán a Kárpát-medencei Népfőiskola Hálózatok előkészítésében és megvalósításán, másrészt pedig a Földművelésügyi Minisztérium Hungarikum Bizottsága mellett értéktárak kidolgozásáért felelős koordinátor. Feladata, hogy minél több helyi közösség számára bemutassa a Hungarikum lényegét, és kezdeményezze, hogy minél több helyi közösség hozzon létre helyi értéktárat.